

בית דין אזורי לעבודה בירושלים

ב"ל 60914-06-16

1 23 אוקטובר 2019

2

לפני:

כב' השופטת שרה ברוינר ישרזדה – סגנית נשיא

נציג ציבור (עובדים) מר יוסי קשי

נציג ציבור (מעסיקים) מר יוסי בנבנישתי

התובעת

ע"י ב"כ: עו"ד איתמר כהן

-

המוסד לביטוח לאומי

הנתבע

ע"י ב"כ: עו"ד אילנה חלפון

3

פסק דין

4

5

6

7 1. לפניי תובענה להכרה בפגיעה במרפקה של התובעת כפגיעה בעבודה לפי ס' 79 לחוק הביטוח

8

הלאומי [נוסח משולב], תשנ"ה-1995 באמצעות תורת המיקרוטראומה.

9

10 2. בקדם המשפט הגיעו הצדדים להסכמה בדבר רשימת המוסכמות והפלוגתאות וכן בדבר מינוי

11

מומחה רפואי בהמשך לכך.

12

רשימת העובדות המוסכמות הייתה כדלקמן:

13

א. התובעת ילידת 83.

14

ב. התובע עבדה קלדנית בבית משפט משנת 2004 ועד יוני 2016.

15

ג. התובעת הקלידה מידי יום כ 7 – 8 שעות מידי יום עם שתי הפסקות של חצי שעה כל אחת.

16

ד. התובעת מקלידה עיוור בשתי ידיים.

17

רשימת הפלוגתאות שהוגדרו הייתה כדלקמן:

18

ה. האם הליקוי ממנו סובלת התובעת בידיה (טניס אלבו) הינו תולדה של עבודתה כמתואר לעיל.

19

ו. האם יש קשר סיבתי רפואי שהליקוי הינו תולדה של המנגנון המיקרוטראומה דהיינו נגרם

כתוצאה מנזקים זעירים המצטברים עם עבודתה כקלדנית כאמור לעיל.

בית דין אזורי לעבודה בירושלים

ב"ל 60914-06-16

3. על בסיס הסכמות אלו, מונה ד"ר וולפין, מומחה לכירורגיה אורתופדית, כמומחה רפואי מטעם בית הדין. המומחה נתבקש להשיב על השאלות הבאות:
- א. מהו ליקויה של התובעת?
- ב. האם ניתן לקבוע, בסבירות של מעל 50%, קיומו של קשר סיבתי בין עבודת התובעת לליקוי ממנו היא סובלת? גם החמרת מצב הליקוי עקב העבודה משמעה קיום קשר סיבתי בין השניים.
- ג. ככל שהתשובה לשאלה הקודמת היא בחיוב, וקיים לדעת המומחה קשר סיבתי בין העבודה לליקוי, הוא מתבקש להשיב לשאלה הבאה בדבר אופן קרות הליקוי, דהיינו: האם בעיקרו של דבר ניתן לומר, כי ליקויה של התובעת עקב עבודתה נגרם על דרך של פגיעות זעירות כך שכל אחת מהן הסבה לו נזק זעיר בלתי הדיר עד שהצטברות הנזקים הזעירים הללו זה על גבי זה גרמה גם כן לליקוי (כדוגמת טיפות מים המחוררות את האבן עליה הן נוטפות). (השפעה משמעותית על פי הפסיקה הינה בשיעור של 20% ומעלה)
4. ביום 11.5.17, הגיש המומחה את חוות דעתו, בה קבע כדלקמן:

שאלה 3א'1 התובעת סובלת מתהליך דלקתי באפיקונדילוס הלטרלי של 2 המרפקים הקרוי TENNIS ELBOW.

שאלה 3ב'1 כספרות המדעית יש מאמר סקירה לפיו אין הוכחות שעבודת מחשב יכולה להיות קשורה עם מצבים של TENNIS ELBOW או TRIGGER FINGERS (Mattioli et al Clin Neurology 2015; 131:427-453). גם בנסיון לחיפוש קשר ב-PUBMED בין TENNIS ELBOW ו-TYPE WRITING לא נתקבלו שום תוצאות.

עם זאת ניתן למצוא כספרות מצב הקרוי "COMPUTER ELBOW" ומתוארים בו סימנים דומים ל-TENNIS ELBOW אצל העוסקים כחודסה במשך שעות רבות - ניתן למצוא את התיאורים בחיפוש ב-GOOGLE תחת המשפט "TENNIS ELBOW AND TYPE WRITING".

כאתר ZODCOD.COM הוצגה ע"י BRYAN FULTON הכעיה האם הדפסה יכולה לגרום ל-TENNIS ELBOW (סקירה מ-2012) ונרשם שעבודת מחשב עלולות לגרום למצב זה, בעיקר שימוש במקשי המחשב או בעכבר המחשב. במאמר של INGRHEAM ב-2015 כספרות בתחום חכאכ מתוארים כאבים ומצב דמוי TENNIS ELBOW אצל העובדים על מחשבים. כאתר Webmed.com מתוארים תלונות וממצאים של TENNIS ELBOW אצל אנשי העוסקים בשכריות המצריכות תנועות חוזרות של המרפקים כולל תפיסה, הדפסה צביעה וסריגה. כאתר PHYSIOWORK.COM מתוארת סקירה של TENNIS ELBOW וליטה אוו מהסיבות למצב זה הינה שימוש מוגבר ביד כמו במקרים של צביעה, עבודות על משימים ועבודות עם הדפסות מרובות.

13

לכן, ניתן לקבוע קיום של קשר סיבתי בין עבודת התובעת לדלקת האפיקונדיליטיס הלטרלי (TENNIS ELBOW), עקב ההרפסות המרובות במחשב במשך שעות רבות כל יום כאשר 12 שנים בעבודתה כעלדנית בבית המשפט.

שאלה 3ג'1 ייתכן שמדובר פה באפקט דמוי מיקרוטראומה בה יש פגיעות זעירות של אחת גורם לנזק זעיר בלתי הדיר עד שהצטברות של הנזקים הזעירים הללו זה על גבי זה גרמה לליקוי, כדוגמת טיפות המים המחוררות את האבן עליה הן נשטפות וזאת בשיעור של מעל 20%.

5. הנתבע (ואף התובעת), ביקשו לשלוח שאלות הבהרה למומחה. עיקר שאלות הבהרה התבקש ע"י הנתבע. השאלות התמקדו ברובן בבחינת "איכות" המאמרים עליהם ביסס המומחה את חוות דעתו, הסתירה שעולה לכאורה בין ממצאיו על יסוד ה-PUBMED אל מול מסקנותיו נוכח מאמרים אחרים שאליהם הפנה וכן נוכח מאמר נוסף שצרף הנתבע. הנתבע ביקש כי המומחה

בית דין אזורי לעבודה בירושלים

ב"ל 60914-06-16

- 1 ישקול מחדש עמדתו נוכח האמור. התובעת ביקשה לברר האם הקשר הסיבתי שמצא המומחה
- 2 יכול שיהא גם על דרך החמרת מצבה.
- 3 6. בהחלטה מיום 19.2.2018 הופנו אל המומחה שאלות ההבהרה שאושרו, ועל מנת שלא להאריך
- 4 נפנה להחלטה זו.
- 5 7. המומחה השיב לשאלות ההבהרה כדלקמן:

PUBMED הינו מנוע חיפוש בספרות הרפואית העולמית המכיל כמות רבה של מאמרים בלבד שנתפרסמו בירחונים מקצועיים שונים העונים רק על הקריטריונים שונים שנקבעו ע"י עורפי-PUBMED. בנוסף לכך קיימים מנועי חיפוש אחרים רבים רוגמת GOOGLE ואחרים הכוללים הן את המאמרים האלה ומאמרים אחרים בספרות הרפואית שלא מצוטטת ב-PUBMED או סקירות שונות ופרקים בספרים רפואיים וכן כתבות המתפרסמות באתרים רפואיים שונים. מאמרים אלה צוטטו מאמרים השונים בחרות רשת מכתבים על גביון עשיר של מחברים אותם ולא ניתן להתעלם מהם בגלל שנתפרסמו כמאמרי סקירה והדרכה, ולא כמאמר המצוטט ב-PUBMED.

המאמרים השונים צוטטו על ידי כהוות הדעת מתייחסים לגורמים העוסקים בסיפולים רפואיים כרפואה ובפיזיותרפיה או כהתום רפואת הכאב. כאמור ניתן למצוא אותם באתר GOOGLE תחת הכותרת COMPUTER ELBOW או TENIS ELBOW, ומסורטים כהרחבה כתות דעתי, כמפורט בתשובתי לשאלה 3. עם זאת, במאמר על Merita Tirio Campayana שנתפרסם ב-ACTA INFORMATICA MEDICA ב-2014 והמצוטט ב-PUBMED נרשם שבמקצועות עם מאמץ יתר (OCCUPATIONAL OVER USE) יכולות להיגרם פגיעות צואריות, פגיעות בכתפיים, במרפק וכף יד כאנשים העוסקים במקצועות טכניים כולל עבודות מחשב; מסקנות דומות תוארו גם במאמר של LABSA וחב' בעיתון AMERICAN JOURNAL OF INDUSTRY MEDICINE (2004) שגם הוא מצוטט ב-PUBMED, ולמיהן אצל 1943 עובדי מחשב נמצא קשר לכאבים במרפק ושרש הידן מסקנות דומות נרשמו ב-2006 במאמר של BASS וחב' בעיתון OCCUPATIONAL REHABILITATION J. כ-2012 התפרסם מאמר ב-AMERICAN JOURNAL OF INDUSTRIAL MEDICINE ו"JOURNAL OF DEBEK שגם הוא מצוטט ב-PUBMED, ולמיו ממצאי בדיקת US כאנשים שעסקו בעבודות כמו מחשבים ושכללו מכאבים איזור הלטרלי של המרפק שהוא מקום סיפוס ל"מרפק טניס", ומפרט את המצב של אפיקונדיליטיס לטרלית (או "מרפק טניס") ויפילות ביצוע US במקרים אלה.

זמאמר שנשלח כשאלות ההבהרה מהולנד מתייחס לפגיעות מרפק, כולל TENIS ELBOW אצל עובדי כפיים כמו דייגים וקצבים ולא לעובדי מחשב.

אזור האמור לעיל, והמאמרים הנוספים צוטטו על ידי ושמופיעים גם ב-PUBMED זייתי והנני כדיועה שיש מקום להכרה בקשר שבין עבודת התובעת לזיקת באיזור זאפיקונדיליטיס הלטרלי (מרפק טניס) וזאת עקב ההדפסות הרבות במחשב כמשך שעות יכות כל יום במשך 12 שנה בעבודתה כקלדנית בית משפט ומאור ייתכן שמדובר זה במיקרוטראומה.

- 6
- 7 8. בתמצית ציין המומחה כי מצא בסיס במאמרים רפואיים לקיומו של קשר סיבתי בין עבודה על
- 8 מחשב לבין "מרפק טניס" (כולל אף, במאמרים שפורסמו ב-PUBMED- זאת בניגוד ובתוספת
- 9 למה שציין בחוות דעתו הראשונה). כן הבהיר מדוע אינו מוצא מקום להבנות על המאמר שאליו
- 10 הפנה הנתבע. בסופו של דבר קבע כאמור כי "יש מקום להכרה בקשר שבין עבודת התובעת" ל"מרפק
- 11 טניס" וזאת עקב ההדפסות הרבות במחשב במשך שעות רבות על פני 12 שנים "ומאז יתכן שמדובר
- 12 זה במיקרוטראומה".
- 13 9. נוכח תשובות המומחה סבר הנתבע כי הוא "נעול בדעתו" וכי ראוי למנות מומחה נוסף ואולם
- 14 חלף זאת ביקש ראשית לכל לשלוח שאלות הבהרה. התובעת התנגדה לבקשה ובהחלטה מיום
- 15 27.9.18 דחה בית הדין את הבקשה מטעמי התובעת - היינו, הואיל ומצא כי שאלות ההבהרה
- 16 מתנצחות עם המומחה, כאשר מטרת השאלות אינה לבחון את מומחיות המומחה כמו גם לדרוש
- 17 ממנו הבאת מאמרים עליהם מסתמך. כן נדחתה בקשה למשלוח שאלה אחת שניתן היה לשאול
- 18 כבר ב"סבב הראשון". בהמשך לכך הורה בית הדין על הגשת סכומים.
- 19 10. בסופו של יום, למקרא הסיכומים, אפשר בית הדין סבב נוסף של שאלות הבהרה, במסגרתם
- 20 נתבקש המומחה להתייחס למאמר ספציפי שאוזכר בחוות דעתו של המומחה מיום 26.3.18 וכן
- 21 נתבקש להפנות למאמרים הנוספים עליהם הסתמך במסגרת אותה חוות דעת.

בית דין אזורי לעבודה בירושלים

ב"ל 60914-06-16

11. במענה לשאלות ההבהרה הללו (חוות הדעת מיום 18.6.19), הודה המומחה כי אחד המאמרים
1 אותו אזכר בחוות הדעת מיום 26.3.18 אינו כולל התייחסות לליקוי ממנו סובלת התובעת. בנוגע
2 להפניה למאמרים, ציין כי את המאמרים אותם אזכר ניתן למצוא תחת החיפוש במנוע "גוגל".
3
12. בהמשך לאותה חוות הדעת מיום 18.6.19, טען הנתבע כי המומחה לא תמך את חוות דעתו
4 במאמרים רפואיים מדעיים עם הוכחה סטטיסטית ברורה לקשר סיבתי, וכן כי לא היה ניתן
5 לאתר את המאמרים אותם ציין המומחה במסגרת חיפוש בגוגל. עוד מוסיף הנתבע, כי המומחה
6 לא השיב כדבעי לשאלות ההבהרה שנשלחו אליו. לאור האמור, ביקש הנתבע להעביר למומחה
7 מאמרים נוספים בצירוף שאלות ההבהרה או לחילופין להורות על מינוי מומחה אחר.
8
13. לא מצאנו כי טענות הנתבע מצדיקות הפנייה נוספת של שאלות הבהרה. המומחה השיב לשאלות
9 גם אם לא לכל פרטיהן באופן שביסס באופן ברור קיומו של קשר סיבתי. נוכח כך מצאנו כי די
10 בתשובות לשאלות ההבהרה כפי שניתנו כדי להוות מענה כולל לשאלות גם אם תתי סעיפים
11 בשאלות ספציפיות לא נענו. נבהיר:
12
- אכן המומחה לא צירף את המאמרים עליהם הסתמך כפי שנתבקש. יחד עם זאת, היה על הנתבע
13 לטרוח כראוי לחפש בעצמו. נוכח הטענות שבפי הנתבע ומתוך חשש שמא יש פגם אמתי בהפניות
14 של המומחה בדק בית הדין בדק לשם הדוגמא את אחד הציטוטים (מאמר של LASA ואח'י שצוטט
15 ע"י המומחה ומצא אותו ב PUBMED בדיוק כפי שציין המומחה והוא אכן עוסק, כמצוין במבוא,
16 בצד הלטרלי של פרק המרפק <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/24282357>. על כן,
17 לא מצאנו לחוסף ולהידרש לשאלות שמטרתן איתור המאמרים.
18
- אכן נכון, המומחה שינה מעמדתו ביחס למאמר שפורסם ב *acta informatica medica* 2014
19 וזאת נוכח השאלה שהוצגה בנדון ע"י הנתבע. עם זאת נכונותו של המומחה לתקן טעותו (תוך
20 שהסביר שנבעה מהפער בין המבוא לתוכן), מצביעה על גמישות – הפך מהנטען ע"י הנתבע.
21
- גם העובדה שלכתחילה לא מצא ב PUBMED אסמכתאות לתמיכה בעמדתו (אלא רק כאלה שאינן
22 תומכות בה) ורק נוכח שאלות ההבהרה טרח ומצא שכאלה (כגון המובאת מעלה) – אינה משנה מכך
23 שבפועל בטא המומחה את עמדתו המקצועית ומצא לה גם תימוכין במקורות רפואיים.
24
14. כמו-כן, לא מצאנו כי הנסיבות שהוזכרו הן בסיכומי של הנתבע והן בעמדתו מיום 21.8.19, עונות
25 על הנסיבות המצדיקות הן מן הסוג המצדיק מינוי מומחה אחר/נוסף, בהתאם להנחיות הנשיאה.
26
15. לגופו של ענין, סבורים כי המומחה ביסס את חוות דעתו בהתאם לדרוש על פי הפסיקה. המומחה
27 מצא גם אסמכתאות אחרות לעמדתו. משכבר נפסק כי "מומחה הרפואי, אינו חייב להוכיח באותות
28 ובמופתים מה הם הגורמים המוכחים למחלת המבוטח. די בכך שיחווה דעתו באופן ברור, על פי מיטב
29 ידיעותיו, מומחיותו ושיפוטו הרפואי, על קיומו או העדרו של קשר סיבתי בין המחלה או הליקוי לבין
30 תנאי העבודה" (עב"ל (ארצי) 215/05 גוריס מגירה נ' המוסד לביטוח לאומי [פורסם
31 בנבו] (5.11.06)). וזאת עשה- אין מקום שלא לקבל עמדתו.
32
16. הנתבע לא הציג אסכולה נגדית מבוססת ומנגד המומחה הציג מחקרים, אף שאינם מהווים
33 אסכולה בפני עצמה, אך הם תומכים בקיומו של קש"ס בין ליקויה של התובעת לתנאי עבודתה.
34 נציין, כי אין כיום אסכולה אחת לגבי הקשר הסיבתי בין קלדנות ל"טניס אלבו" (המבחנים נקבעו
35

בית דין אזורי לעבודה בירושלים

ב"ל 60914-06-16

- 1 בעב"ל 208/09 לב נ' המוסד לביטוח לאומי [פורסם בנבו] (13.2.11), וגם כאשר ישנן כמה אסכולות
2 בנוגע לעניין מסוים, נקבע כי יש לפנות לאסכולה המקלה עם המבוטח (224/05 ציצוביץ נ' המוסד
3 לביטוח לאומי [פורסם בנבו] (20.12.05)).
- 4 17. בניגוד לטענת הנתבע, המומחה קבע שישנו קשר סיבתי בין עבודת התובעת לבין הליקוי ממנו
5 סובלת. הנתבע מתפלמס עם עצם קביעת הקשר הסיבתי. אין מקום לטענה כי המומחה "קפץ"
6 למסקנות בעניין התקיימות התנאים הנדרשים להכרה במיקרוטראומה (לפי הלכת סיטרוק נעב"ל
7 7293-06-13 יעקב סיטרוק ואח' נ' המוסד לביטוח לאומי (15.7.13)) שבהתאם לה נוסחו השאלות
8 המקוריות שהופנו אל המומחה.
- 9 18. אשר לטענה כי באשר למנגנון המיקרוטראומה עשה המומחה שימוש במילה "ייתכן" בסעיף ג'
10 לחוה"ד הראשונה או במלים "מאוד יתכן" בתשובות לשאלות ההבהרה - ברור הן מלשון חוות
11 הדעת והן מלשון התשובות לשאלות, שהקשר הסיבתי נקבע ללא סייג ואילו מילים אלה התייחסו
12 למנגנון המיקרוטראומטי- ואין אנו סבורים כי בכך יש כדי לפגום בקיום הדרישות שנקבעו
13 בהלכת סיטרוק. למען הסר ספק יוזכר כי בתשובה לשאלה ג' במסגרת חוות הדעת, השיב
14 המומחה לכל הנדרש בכל הנוגע למנגנון המיקרוטראומטי.
- 15 נזכיר, גם בהתאם לפסיקה, השימוש במושגים כגון "ייתכן" או "עלול" אינה מביאה לכדי דחיית
16 התביעה, אלא יש לבחון ביטויים אלו בהקשר הכולל של הדברים (רי עב"ל 106/07 גלס נ' המוסד
17 לביטוח לאומי [פורסם בנבו] (2007)); עב"ל 601/07 בודיס נ' המוסד לביטוח לאומי [פורסם בנבו],
18 2008; עב"ל 618/09 גנגינה נ' המוסד לביטוח לאומי [פורסם בנבו, 2010]. בחינת מכלול חוות
19 הדעת וההקשר בו נאמרו הביטויים הנ"ל מחזקת את מסקנותינו האמורה.
- 20
- 21 **בנסיבות אלה התביעה מתקבלת - אנו קובעים כי לתובעת ארעה תאונת עבודה בהתאם לתורת**
22 **המיקרוטראומה כאשר בשל עבודתה כקלדנית בבית המשפט במשך 12 שנות עבודה, נפגעו**
23 **מרפקיה והיא סובלת מ"TENISS ELBOW".**
- 24
- 25 הנתבע ישלם לתובעת הוצאותיה בסך 2000 ₪.

שרה ברזניר ישרודה, שופטת, סגנית הנשיא

- 26
27
28
29
30

ניתן היום, כ"ד תשרי תש"פ, (23 אוקטובר 2019), בהעדר הצדדים ויישלח אליהם.

בית דין אזורי לעבודה בירושלים

ב"ל 60914-06-16

יוסי בנבנשיתי, מעסיקים

שרה ברוינר ישראל, שופטת

יוסי קשי, עובדים

1